

FÖR TRE ÅR SEDAN försvann Maria ur mitt liv. Hon var då tjugotvå år gammal. Hon är mitt enda barn och eftersom hennes mor, min fru Lisa, är död sedan många år, har jag levt ensam sedan dess.

Men ”ensam” är kanske inte rätta ordet för mitt tillstånd de senaste två åren. Jag har alltid varit en ensam människa, även när vi tre levde tillsammans. ”Övergiven” är bättre, fysiskt övergiven. Mentalt är jag inte det. När Maria lämnade mig hände nämligen det paradoxala att hon klev in i mitt medvetande på ett sätt som bara kan beskrivas som en occupation. Inte en dag har gått utan att jag tänkt på henne.

Onsdagen den 28 september 2010 parkerade jag bilen på Högbergsgatan och gick via Östgötagatan och Kapellgränd mot Söderhallarna vid Medborgarplatsen. Klockan var halv fem och det var en klar och sval höstdag. När jag passerade moskén vid Kapellgränd och var på väg nedför trapporna till Björns trädgård fick jag för mig att jag såg Maria. En ung kvinna med samma raka hållning försvann in i tunnelbanans nedgång. Jag stannade till. Just då föll ett mörker över Södermalm. Det var inte ett vanligt väderomslag, inte en vass höst-

sol som gått i moln. Själva luften mörknade. Det blev hastigt skymning.

Det var som en påminnelse om döden.

Jag tittade ut över Medborgarplatsen. Det var alldeles tyst, som om någon skruvat ned ljudet till hela världen.

Nedanför mig stannade folk och såg först upp mot himlen, sedan tittade de sig vilset omkring.

Jag fick för mig att någon kom smygande bakifrån. Jag vände mig om – men det fanns ingen där.

När ljuset sakta kom tillbaka och stadssorlet ökade igen började folk tveksamt gå vidare.

Vid rödljusen stod bilarna kvar trots att de fått grönt. När de efter en stund körde vidare gled de sakta fram som om de var osäkra på vart de var på väg.

En kort stund fick jag för mig att jag inbillat mig alltihop. Ändå fylldes jag av en glädje jag inte känt på många år. För första gången på länge kände jag mig inte övergiven. Det var som om något slitit sig ur bröstet, flugit bort och tagit med sig all den sorg och skuld jag burit så länge. Jag fick för mig att en del av mig själv *var på väg någonstans*.

Först trodde jag att det öppnats en kanal mellan mig och en andlig verklighet, att jag sent i livet fått smaka det som brukar kallas ”gudsupplevelse” eller ”frälsning”. Men känslöströmmen gick bara i en riktning, bort från mig. Det fanns ingen återkoppling, inget svar.

I det ögonblicket tänkte jag på Maria. Det som just lämnat mig hade med henne att göra.

Med lätta steg skyndade jag nedför trappan och fortsatte

bort mot Söderhallarna. I vinbutiken handlade jag en flaska rödvin och i Coop under torget köpte jag en bit oxfilé, något jag i vanliga fall sällan gör.

Jag skyndade hem med mat och dryck. I backen mellan Medborgarplatsen och Högbergsgatan, utanför Söderbokhandeln, kom en motreaktion som var så stark att jag fick ställa ned plastpåsarerna. Den frihet och lättnad jag nyss känt var nu försvunnen. Jag sökte med blicken längs böckerna i skyltfönstret för tröst och hjälp – men fann ingen.

På stumma ben tog jag mig hem till Hökens gata 7, stuvade in varorna i kylskåpet, la mig i soffan i vardagsrummet och stirrade i taket. Det förflutna var oåterkalleligt borta. Framtiden fanns inte. Nu var ett tomrum.

För att kunna resa mig upp från soffan var jag tvungen att fatta ett beslut. Det fanns bara en sak att göra: att återvända till det förflutna, samla ihop de rester jag kunde hitta och ta med dem in i mitt nuvarande liv. För att lyckas med det var jag tvungen att komma i kontakt med Maria igen. Det kändes som ett slags nederlag. Jag hade valt min ensamhet och gjort den till en livsstil. Att kontakta någon som egentligen inte ville ha med mig att göra var förnedrande, även om det gällde min dotter. Det var att överge en viktig del av mig själv.

Efter Marias försvinnande slutade jag att träffa de tre vänner jag umgåtts sporadiskt med under några år, två före detta arbetskamrater (äldre män, uttråkade förlagsredaktörer som blivit bortmotade från sina jobb) och en kusin (en ogift medelålders kvinna som var tillräckligt desorienterad i tillvaron för att betrakta mig som ett slags fadersfigur).

Sista gången jag träffade dem visade jag tydligt att jag tröttnat på samvaron. De ringde några gånger och sa att de var oroliga för mig. Jag svarade undvikande att jag inte hade möjlighet att umgås framöver.

Ungefär samtidigt som Maria lämnade mig pensionerades jag som bokförläggare från ett av de stora förlagen. Också jag blev bortmotad från jobbet. Jag hade inte lyckats dölja mitt ointresse för deckarvurmen och den mer traditionella litteraturens uttunnade och alltmer kommersialiserade karaktär. Deckargenren innebar en regrediering till barnaårens värld av hjältar och banditer. Den seriösa skönlitteraturen bestod av osäljbara men välskrivna bidrag från skrivarkurs-elever – eller kändisars självupptagna försök att skriva romaner om sina liv. I TV-sofforna satt folk som aldrig intresserat sig för stil- och formproblem och berättade om det inre tvånget att skriva. Ingen talade om litteraturen som en konstform – eller att den var viktig för förståelsen av människans villkor. Alla ville skapa ”debatt”, denna avskyvärda form av meningsutbyte där antagonister står och skriker mot varandra.

Många pensionärer säger att det bara är kroppen som åldrats, mentalt känner de sig fortfarande unga. Med mig är det tvärtom. Jag är i god form trots mina 64 år. Jag promenerar, joggar och går på gym – det är också ett sätt att få tiden att gå. Att anstränga kroppen ger i alla fall en illusion av liv.

Mentalt är jag däremot ett fallfärdigt ödehus, fullt med sprickor, mögel, ruttnande trä och tegel som vittrar sönder. Träningen är ett sätt att stötta en ruin.

De få stunder av välbefinnande jag har vid sidan av fysisk aktivitet har med böcker, musik och film att göra. Teater går jag aldrig på. Jag står inte ut med de ständiga grälen på scenen och deras högröstade anspråk på djupsinne – och jag känner mig, omringad av den bildade medelklassens jolmiga gemenskap, som en utomjording. Litteraturen och musiken kan däremot för en stund fylla min tillvaro med mening.

Den enda verkliga länk till omvärlden jag haft efter Marias försvinnande har varit ett telefonnummer till en kvinna som på något sätt står i kontakt med henne. Sista gången Maria och jag träffades, den gången hon förklarade att hon aldrig mer ville se mig, stack hon till mig en papperslapp och sa att jag kunde ringa numret om jag ville informera henne om något. Om dödsfall till exempel, sa hon. Det blir svårt att som död ringa från bårhuset, svarade jag. Då log hon.

För två år sedan ringde jag numret. Då svarade en kvinno- röst med ett kort hallå. När jag bad henne be Maria höra av sig, lade hon på luren.

Om jag ringde upp numret igen skulle kanske ingen svara, kanske hade numret stängts av. Men om samma kvinna svarade måste jag finna en formulering som hindrade henne från att omedelbart bryta samtalet.

Jag tog mig upp ur soffan och satte mig i stolen vid den fasta telefonen. Intill den låg papperslappen med mobilnumret. För ett ögonblick fick jag en känsla av att apparaten skulle explodera om jag rörde den.

Innan jag lyfte luren skrev jag ned några meningar på ett anteckningsblock om att jag ville försonas, att jag ville gott-

göra mina brister, att jag älskade Maria och mycket annat som var överdrivet och patetiskt, till exempel att jag inte uppmuntrat henne tillräckligt, varit alltför kritisk eller ointresserad av det hon ägnade sig åt. Egentligen var mitt brott att jag inte haft något att säga henne.

Till slut strök jag alla förödmjukande och oärliga ursäkter och bestämde mig för att lita på intuitionen.

När jag slog numret bankade hjärtat tungt. Samma kvin-
noröst svarade ”hallå” och jag sa med en stämma som var så stark att jag hörde ekot av den i rummet: ”Detta är Marias pappa. Tala om för henne att jag är beredd att följa henne vart som helst, till underjorden om det behövs!”

Sedan lade jag snabbt på luren innan kvinnan hann bryta samtalet. Nu låg initiativet hos henne – och Maria. Nu var det Maria som fick ta nästa steg. Gjorde hon inte det, fanns det för mig ingen egentlig anledning att leva längre.

Min replik var ett slumpskott, skjutet från höften.

Jag satt en stund efteråt och väntade på att skammen över samtalet skulle skölja över mig. Men det gjorde den inte.

DET GICK EN VECKA. Maria hörde inte av sig. Jag väntade, tog promenader, gick på gym, läste, simmade och badade bastu på Forsgréniska badet, satt på fik och tittade på folk. Men oron drev mig snabbt hem. Jag var rädd att Maria skulle ringa på den fasta telefonen medan jag var ute.

Med posten fick jag en inbjudan till ”Fest mitt i höstbokflod och höstruskväder” på min gamla arbetsplats. Till min egen förvåning drev oron mig att gå dit trots att jag vantrivs med hjärtliga konversationer.

Det var första gången jag var tillbaka på förlaget sedan jag pensionerades och avtackades för drygt ett år sedan.

I många år var jag den mest anonyma skönlitterära förläggaren på förlaget. ”En ensamvarg”, sa en redaktör som inte var rädd för klichéer.

Det sista året led jag svårt av förläggarsjukan, det vill säga ett allt plågsammare förakt för mina författares texter. Det blev till slut en ren fysisk åkomma. Med ett manus i händerna fick jag huvudvärk och blev lätt illamående. Bytte jag till en bok, det spelade ingen roll om det var en bra eller dålig bok, försvann genast symptomen. Till slut räckte det med att

se ett manus ligga på en kollegas skrivbord för att jag skulle känna obehag.

I mitt ”stall” (författarna var känsliga rashästar som kunde skena okontrollerat vid minsta antydning av kritik) fanns två bästsäljare, en deckarförfattare som hette Jansson och en populärhistoriker som hette Erlandsson. De var båda skojare och politiska extremister – den ene åt vänster, den andre åt höger – och talade gärna med stort allvar om sina stillösa mästerverk. Den ene, deckarförfattaren, nedtecknade en blek schablonbild av verkligheten där det var synd om psykopaten som satt och stirrade ned i köksbordets vaxduk. I hans böcker var det alltid samhällets fel. Den andre, populärhistorikern, skapade en lättsmält skröna där det plebejiska blodet flöt på varje sida och den del av aristokratin som inte blev halshuggen var upprörd över sakernas tillstånd. Skurken var alltid en intrigmakare vid hovet och det var alltid synd om kungen. De båda författarna avskydde varandra och tävlade om vem som sålde mest – deras upplagor räddade mig i många år från att få sparken.

Förlagsminglet var sig likt: den lediga elegansen, skrynkliga linnekostymer men inga slipsar, svarta sladdriga festblåsor där tyget inte räckte till att täcka knotiga knän. Folk var klädda som till en modern begravning där ljusa minnen var påbjudna. I luften svävade dofter av parfym, rakvatten, vinslattar och grillade kycklinglår.

Min efterträdare, Åsa Björk, som för bara några månader sedan också blivit förlagets litterära chef, stod i dörren och hälsade välkommen.

Många uttryckte förvåning över att se mig på festen. Flera kollegor frågade hur jag mådde medan blickarna flydde till den som stod snett bakom mig. Jag behövde inte ens svara. Minst tre författare, som i många år vårdat sin bitterhet över uteblivna framgångar, fick något hatfyllt i blicken när de fick se mig. Mina två bästsäljare kramade mig i alla fall med bullrande skratt innan de försvann till sina revir: de devota beundrarna på försäljningsavdelningen. Två kvinnor, poeter, frågade hur jag mådde och undrade om jag njöt mitt "otium". "Bara opium", svarade jag och fick dem att skratta hysteriskt.

Jag åt av plockmaten stående i ett hörn, stälpte i mig två glas rödvin och gjorde mig beredd att gå. En äldre man kom fram till mig, stödd på en käpp. "Hej Martin", sa han. Först då kände jag igen honom. Han hette Elof Elofsson och var en av mina före detta författare som jag hade ännu svårare att stå ut med än de båda bästsäljarna. Bara namnet gjorde det svårt att tåla honom. Han hade magrat och de plufsiga dragen hade sjunkit ihop, stelnat och gjort ansiktet hårt och oförsonligt. Elofsson hade publicerat flera prosalyriska böcker som varken var god prosa eller god poesi. Debutboken, som utkom för nästan fyrtio år sedan, var i alla fall en sär egen skildring av ett utdraget drunkningstillbud. Men därefter hade han förrirat sig i formexperiment långt efter dadaismens modernistiska barnsligheter och långt innan ordet "språkmaterialism" ens var uppfunnet. När kritikerna började tvivla på hans genialitet publicerade han ett manifest där han deklarerade att han medvetet valt att skriva "dåligt"

och ”fult”. Enligt honom var det den enda meningsfulla reaktionen på alla skönskrivande romanepigoner som bredde ut sig i boklådor och på kultursidor. Kritikerna synade inte bluffen. De fann de allt sämre texterna ”intressanta” och ett nödvändigt ”korrektiv” till de realistiska romanerna. Jag ville refusera honom, men förlagets ledning vågade inte göra sig ovän med kritikerna i huvudstadens morgontidningar. Som straff fick jag fortsätta att vara hans förläggare.

Elofsson klev fram och stirrade på mig med urvattnad blick. Jag fick genast en känsla av att han visste något som jag inte visste. När han öppnade munnen sköljde en illaluktande pust mot mig. ”Jag har cancer. Någon månad kvar att leva, ungefär”, sa han utan att blinka. Han visste, sa han, att jag avskytt hans skrивerier. Ändå, påminde han mig, var han den mest talangfulle författaren Sverige haft vid sidan av Åke Hodell.

”Men mot slutet hade du rätt! Jag skrev skit! Men ju mer skit jag skrev desto mer förstod jag mig på litteraturen. Jag fick osviklig smak.”

Utan att släppa mig med sin ödleblick konstaterade han kallt att han i alla fall inte var lika ensam som jag. ”Vem kommer att gå på din begravning? Något sörjande blir det väl inte.” Han tittade på mig med skadeglädje. ”Förlaget skickar väl en krans om de får reda på att du lyckats kravla dig över till andra sidan.”

Jag vände mig om för att gå. Med en kloolik arm grep han tag i mig för att hålla mig kvar. Men jag slet mig loss och trängde mig bort mot utgången. Då ropade han efter mig:

”Du måste hitta Maria, även om hon inte hör av sig!”

Utanför huset stannade jag för att hämta andan. Jag var yr och illamående. Hans ord var inte bara obegripliga, de var skrämmande. Han hade så vitt jag vet aldrig träffat Maria. Jag trodde inte ens att han visste att jag hade en dotter.

DET VAR ETT MISSTAG att gå på förlagsfesten. Flera dagar efteråt var jag plågad av minnet av den dödsmärkte Elofsson. När jag försökte somna på kvällen såg jag framför mig hans stinkande mun, blåsvart av rödvin. På natten drömde jag att det kom bländande blixtar av ljus ur hans vattniga ögon. Jag vaknade trött och olustig. När jag gick ut för att handla och för att låna böcker på Medborgarplatsens bibliotek var jag rädd att möta honom. Detta trots att jag aldrig sett honom i mina kvarter och trots att han knappast var förmögen att ta sig ut på egen hand.

Till sist stod jag inte ut. Att angripa hotet var den enda möjligheten att hantera frustrationen. Jag ringde upp honom. Han svarade ”Elofsson” med matt röst. Det lät som om han faktiskt var döende och det kändes påträngande att störa honom. ”Hur kan du veta att jag letar efter min dotter Maria?”

Han harklade sig några gånger och svarade med betydligt stadigare stämma: ”Kom över klockan tre i eftermiddag. Ta med dig lite frisk luft och något som botar cancer.” Det var som att få kallt vatten över sig. Vi var båda tysta en lång stund.

Till slut sa han adressen, portkoden och avslutade med ”välkommen”. Sedan lade han på luren.

Elofsson bodde i en liten etta på nedre botten i Drakenbergsområdet nära Hornstull. De brunaktiga huskropparna hade byggts snabbt, billigt och fult. Halvtrappan upp till bottenvåningen där han bodde var skräpiga. Hela området vara ett mönster av demokratiskt boende: alla delade tristessen rättvist.

När jag ringde på hände först ingenting. Sedan hörde jag skrammel inifrån lägenheten. Dörrhandtaget for upp och ned några gånger innan dörren sköts upp. Jag förväntade mig att möta en människospillra, och Elofsson såg visserligen ut som ett vrak, men i blicken fanns en vass skärpa. På överkroppen bar han en röd stickad ylletroja som passat bättre i norska fjäll än i en dödsbädd. Elofssons magra hals, där skinnet veckade sig, stack upp ur det robusta plagget som ett förtorkat träd.

”Kom in i härligheten, käre Martin!” sa han och jag klev in i en etta som var belamrad med ålderdomliga möbler som inte tycktes vilja ha med varandra att göra. Längs väggarna fanns bara böcker. Det enda moderna ting jag kunde se var en sjukhussäng som stod längs ena väggen. Han hasade ut i köket och spolade med kranen, kom sedan in med varsitt glas vatten. ”Det är bara vatten som inte äcklar mig längre.”

Det var varmt och unket i rummet. Jag tog av mig kava-
jen och satte mig i en fåtölj. Han lade sig i den höj- och sänk-
bara sängen. ”Vård i hemmet”, sa han och log skevt. ”Dom
kommer tre gånger om dygnet. Jag har larm. Utryckning på

femton minuter. Då har man tid att räkna sekunder.”

Halvliggande tittade han i taket och förklarade premiserna: att vi talade sanning, annars kunde jag lika gärna gå med en gång. Jag gick med på det utan att tänka på konsekvenserna.

”Jag har alltid uppfattat dig som feg. Stämmer det?”

När jag inte svarade vred han på huvud och gav mig en kall blick.

”Ja.”

”Livsfeg.”

”Ja.”

”Bra. Då kan vi samarbeta.”

Samarbeta? Jag förstod fortfarande inte vad han talade om.

När han ändrade liggställning förvandlades de hårda linjerna i ansiktet till en grimas. Han hade ont. Med en mager hand trevande han efter vattnet, fick tag i glaset och drack en klunk. Han sörplade och svalde med en ljudlig klunk. Huvudet, som var på väg att bli en döds-kalle, fungerade som en utmärkt resonanslåda.

Han förklarade att han var beredd att hjälpa mig att komma i kontakt med min dotter. När jag frågade om han visste var hon befann sig – och hur han i så fall kunde veta det, vinkade han bara avvärjande med handen.

”Du kan gå nu, det kommer att lösa sig”, sa han bara och pekade mot dörren. Sedan sprack ansiktet upp i ett otäckt leende och han sa: ”Helvetet väntar oss alla.” Det kraxande skrattet övergick i hosta.

Jag blev mer och mer förvirrad inför alla mysterier. Det enda jag kunde förhålla mig till var hans vilja att hjälpa mig, och det var verkligen ett mysterium.

Jag reste mig upp och gick mot hallen, men stannade, vände mig om och frågade varför han gjorde detta. ”Vi är så lika varandra”, svarade han, ”fast du är fegare.”

Jag hade velat slänga något på honom men orkade bara skaka på huvudet. Han satte sig tillrätta i sängen, harklade sig och sa att han ville berätta ”en sedelärande historia”. Så här löd den. När det stod klart att han led av obotlig cancer fick han på sjukhuset uppge två namn på anhöriga som personalen kunde kontakta ifall något ”hände”. I den situationen var han glad att han hade ett namn att skriva ned. En människa som i den situationen inte har ett namn att skriva på den färdigtryckta blanketten är inte bara en mycket ensam människa. Det är en människa som också måste se någon i ögonen och erkänna sin ensamhet.

Något knäcktes i bröstet på mig, jag gick ut och slängde igen dörren efter mig.